

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף ב

משנה: האשה נקנית לבעלה בשלש דרכים, וקונה את עצמה להיות ברשותה להינשא למישהו אחר בשתי דרכים.

המשנה מבארת איך האשה נקנית בשלש דרכים:

1. **בכסף:** נותן לה כסף או דבר ששווה כסף ואומר לה 'הרי את מקודשת לי'.
2. **בשטר:** כותב לה על הנייר (אפילו שהנייר אינו שווה פרוטה) 'הרי את מקודשת לי'.
3. **בביאה:** בא עליה ואומר 'התקדשי לי בביאה זו'.

נחלקו ב"ש וב"ה מהו הסכום של קידושין כסף:

בכסף, בית שמאי אומרים: אשה מתקדשת רק בדינר או בדבר השווה דינר. **ובית הלל אומרים:** אפילו בפרוטה (של נחושת) או בדבר השווה פרוטה. **טעם מחלוקתם** יתבאר לקמן.

וכמה היא פרוטה? אחד חלקי שמונה מאיסר האיטלקי שהיה מכסף והיה שווה שמונה פרוטות.

המשנה מבארת איך האשה קונה את עצמה בשתי דרכים:

1. **בגט** שהבעל מגרשה ואז היא מותרת לכולם.
 2. **ובמיתת הבעל** שאז היא ברשות עצמה ומותרת לכולם.
- היבמה נקנית בביאה:** ע"י הביאה היא נהיית אשתו של היבם לכל דבר, שאם רוצה לגרשה לאחר שבא עליה עליו לתת לה גט ואינה צריכה חליצה. **וראה רש"י**.
- וקונה את עצמה: היבמה קונה את עצמה ע"י חליצה או במיתת היבם, שאז היא ברשות עצמה ומותרת לכולם.

גמרא: מאי שנא הכא וכו': מדוע כאן המשנה נוקטת לשון של 'קנין' - 'האשה נקנית' ואילו לקמן בפרק שני המשנה נוקטת לשון של 'קידושין' - 'האיש מקדש' בו ובשלוחו?

תירוץ: משום דקא בעי למיתני כסף: בגלל שהתנא של המשנה רצה לכתוב שהאשה מתקדשת 'בכסף' לכן הוא כתב לשון של 'קנין'. וזאת משום שלקמן (דף ד',ב) הגמרא מקשה על משנתנו: 'וכסף מנלן? מניין לנו שאשה נקנית בכסף? והגמרא מתרצת שלומדים מלשון 'קחה' שנאמר בקידושי אשה ובשדה עפרון - בקניית השדה שקנה אברהם מעפרון (הלא היא מערת המכפלה). כמו שאברהם קנה את השדה בכסף כך אשה נקנית בכסף. ו'לקיחת' השדה שלקח אברהם נקראת 'קנין' - כפי שלומדים מהנאמר בשדה עפרון לשון 'קנין', או מהנאמר בירמיהו "שְׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ" דהיינו לקיחת שדה בכסף נקראית 'קנין'. ולכן התנא של משנתנו שכתב את אחת מהדרכים של קידושין ב'כסף' - נקט לשון 'קנין'.

קושיא: וניתני התם האיש קונה: מדוע לקמן בפרק שני לא כתבה המשנה גם כן לשון של קנין 'האיש קונה' ובמקום זאת כתבה לשון של קידושין 'האיש מקדש'?

תירוץ: מעיקרא תני לישנא דאורייתא: בתחילת המסכת התנא פתח בלשון הכתוב בתורה שהוא לשון 'קנין', ולאחר מכן בפרק שני הוא כתב בלשון חכמים שהוא לשון 'קידושין'. ומה המשמעות של לשון חכמים הזו? שב'קידושין' הבעל אוסר את האשה על כל אנשי העולם כ'הקדש'.

קושיא: וניתני הכא האיש קונה: מדוע משנתנו דברה על האשה ולא על האיש, היה עליה לדבר על האיש ולכתוב 'האיש קונה' כמו שכתבה בפרק שני 'האיש מקדש'?

תירוץ: משום דקא בעי למיתנא סיפא: בגלל שהתנא רצה לכתוב בסיפא שהאישה קונה את עצמה בשתי דרכים, הוא דיבר גם ברישא עליה ולא על הבעל.

קושיא: וניתני האיש קונה ומקנה: ועדיין יכלה המשנה לכתוב 'האיש קונה את האשה בשלוש דרכים ומקנה אותה לעצמה בשתי דרכים'?

תירוץ: משום דאיכא מיתת הבעל וכו': בגלל שאחת משתי הדרכים שהאישה קונה את עצמה היא 'מיתת הבעל', והבעל לא יכול להקנות לה את עצמה במיתתו כי הוא כבר לא בעולם, אלא מן השמים מקנים לה את עצמה.

ואיבעית אימא: אי תנא וכו'. ועוד, אם היה כתוב ש'האיש קונה' את האישה - היה מובן מכך שהוא יכול לקנות אותה בעל כרחו, ולכן כתבה המשנה ש'האישה מתקדשת' להדגיש שהיא מתקדשת רק מדעתה ורצונה.

*

קושיא: ומאי איריא דתני שלוש: מדוע נקטה המשנה 'שלוש' בלשון נקבה, ולא 'שלושה' בלשון זכר?

תירוץ: משום דקא בעי למיתנא דרך: בגלל שהתנא רצה לכתוב שהיא נקנית ב'דרכים', ו'דרך' היא לשון נקבה כמוכח בלשון הפסוק.

קושיא: ואלא הא דתניא: אם כן מדוע נקטה המשנה במסכת נזיר לגבי 'זב' לשון זכר, אפילו שהיא כתבה שם לשון דרך: 'בשבעה דרכים בודקין את הזב'?

[הרחבת הביאור: אדם שראה ראייה אחת של זיבה טמא טומאת ערב כדין בעל קרי, ראה ראייה שניה הרי הוא 'זב' ומטמא משכב ומושב וצריך לספור שבעה נקיים, ראה ראייה שלישית צריך להביא גם קרבן. מהפסוק לומדים שאם ראה זיבה מחמת אונס אינו 'זב'.

בשבעה דרכים בודקים את הזב לבדוק שלא ראה זיבה באונס, בדיקות אלו נעשות לפני שנעשה זב, שאם התברר שראה זיבה מחמתם אינו זב. כגון: במאכל ובמשתה - אם אכל או שתה יותר מידי. במשא - אם נשא משא כבד. ובמראה - שראה איש ואשה נזקקים זה לזה. ובהרהור - שהרהר באשה.]

תירוץ: משום דקא בעי למיתני דרך וכו'. בגלל שהמשנה בנזיר רצתה לנקוט לשון 'דרך' שהיא לשון 'זכר'. הגמרא מיד מקשה: א. הפסוקים קשים זה על זה: האם 'דרך' היא לשון זכר או לשון נקיבה? ב. המשניות (כאן ובנזיר) קשות זו על זו: כאן נקטה המשנה מספר בלשון נקבה, ושם בלשון זכר, אפילו שבשתיהן היא דברה על דרכים.

תירוץ: קראי אהדדי לא קשיין: הפסוקים אינם קשים. הפסוק "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ בָּהּ" מדבר על התורה שהיא נקבה ולכן ה'דרך' שם מתפרשת כנקבה, ואילו הפסוק "בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלָיוּ וּבְשִׁבְעָה דְּרָכִים יָנוּסוּ לְפָנָיו" מדבר על המלחמה שהנלחמים בה הם אנשים ולא נשים (וכלומר הפסוק מתייחס ללוחמים - תוס') ולכן כתוב שם לשון זכר.

מתניתין אהדדי לא קשיין: וגם המשניות לא קשות. כי המשנה אצלנו מדברת על אשה ולכן היא נקטה את מספר הדרכים בלשון נקבה, ואילו המשנה בנזיר מדברת על איש -משום שדוקא איש אינו נעשה זב באונס אבל אשה נעשית זיבה גם באונס- ולכן היא נקטה לשון זכר.

קושיא: מאי טעמא תני שלוש וכו': אם כל הטעם שהתנא נקט 'שלוש' בלשון נקבה - בגלל שהוא כתב 'דרכים', מדוע באמת הוא לא כתב 'דברים' ובלשון 'זכר', דהיינו 'האשה נקנית בשלושה דברים'?

תירוץ: משום דקא בעי למיתנא ביאה וכו': בגלל שאחת מהדרכים שהתנא רצה לכתוב היא 'ביאה', שנקראה בפסוק בלשון 'דרך', ולכן הוא נקט 'דרכים' וממילא 'שלוש'.

קושיא: הא תינח ביאה וכו': ניחא ביאה שנקראה 'דרך', אבל מה תאמר על כסף ושטר שלא נקראו דרכים? תירוץ: **משום ביאה:** נקט התנא לשון דרך. קושיא: **ותני תרתי אטו חדא:** וכי בגלל דבר אחד מתוך שלושה, נוקטים את הלשון המתאימה לו ולא לשניים הנוספים שהם הרוב? תירוץ: **הנך נמי צורך ביאה נינהו:** שני הדרכים הנוספים הם בסופו של דבר אמצעי ל'ביאה' ולכן היא החשובה מכולם.

ואיבעית אימא: משנתנו שנקטה לשון 'דרך' היא כדעת רבי שמעון האומר שמעשה הקידושין הוא מ'דרך העולם' שהאיש מחזר אחר 'אבידתו' - היא האשה שנבראה מהצלע שנלקח ממנו ('אבידה' מלשון 'חיסרון').

קושיא: והא דתנן בז' דרכים וכו': אך מדוע לגבי זב לא נקטה המשנה לשון 'דברים'? והתשובה היא: כדי ללמד אותנו שהדרך של אכילה מרובה ושתייה מרובה להביא לידי זיבה.